

2. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 1. 608 с.
3. Франко І. Зів'яле листя: Лірична драма. Львів : Каменяр, 2003. 184 с.
4. Франко І. Зів'яле листя : Лірична драма. Київ – Бейрут : Посольство України в Ліванській республіці – ГО «Громада українців Лівану», 2017. 208 с.
5. Челецька М. «З богині жінчину зроблю, людину...». *Жіночі образи – «двійники» у поезії та прозі Івана Франка. № 2.* Львів, 2021. С. 832–844.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-570-2-82>

Левицька Р. Р.,

*викладач кафедри дизайну
ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна*

МИСТЕЦТВО В УМОВАХ ВІЙНИ: ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ВИКЛИКИ В УКРАЇНІ

Повномасштабна війна, розв'язана Російською Федерацією проти України, стала не лише трагічною сторінкою в історії, а й каталізатором глибоких трансформацій у всіх сферах суспільного життя, включаючи культуру та мистецтво. У цих екстремальних умовах мистецтво виходить за межі естетичної функції і стає інструментом боротьби, документації та національної самоідентифікації. Воно фіксує біль і втрати, свідчить про стійкість народу, а також слугує засобом психологічної реабілітації. Особливого значення набуває дослідження мистецтва в окупованих та прифронтових територіях, зокрема в Криму та Чорноморському регіоні, де воно стикається з унікальними викликами, але водночас набуває нових форм і смислів. Ця робота має на меті проаналізувати, як мистецтво трансформується в умовах війни, які виклики постають перед митцями, та яку роль воно відіграватиме в майбутньому повоєнному розвитку та інтеграції.

Окреслюються мистецькі практики, що виникають у сучасному українському культурному просторі. Визначено специфіку війни як феномену, що відбувається не лише у фізичному, а й інформаційно-віртуальному просторі [1].

Мистецтво як свідок і документатор

В умовах війни, де пропаганда спотворює реальність, мистецтво набуває функції **документації**. Художники, фотографи, кінорежисери та письменники фіксують події, що відбуваються, надаючи їм емоційного забарвлення. Це не просто хроніка, а спроба осмислення трагедії, передача особистих переживань. Фотографії зруйнованих міст, графічні роботи, що зображують обстріли, фільми-свідчення очевидців – усе це створює візуальний та емоційний архів війни.

У контексті Криму та Чорноморського регіону це стає особливо важливим. Довга окупація півострова призвела до ізоляції місцевих митців, але водночас спровокувала появу мистецтва спротиву на материковій частині України. Наприклад, художні проекти, присвячені депортації кримських татар або репресіям проти українських активістів, стають формою візуальної пам'яті та постійного нагадування про несправедливість. У самому ж Криму мистецтво пішло в підпілля [2].

Там воно виражається через приховані символи, алегорії та використання народних мотивів, які зрозумілі лише «своїм». Навіть невеликі акції, як малювання тризубця на стіні або створення патріотичного муралу, стають актом героїзму та опору.

Трансформації мистецтва: від традицій до цифрових форм

Війна прискорила **диджиталізацію** мистецтва. Соціальні мережі стали основними платформами для поширення творів. Митці створюють диджитал-арти, меми, анімації, короткі відео, які швидко поширюються і стають частиною інформаційної боротьби. Така форма мистецтва є доступною, динамічною і здатною миттєво реагувати на поточні події. Наприклад, українські NFT-колекції, присвячені війні, не лише привертають увагу світової спільноти, але й збирають кошти на допомогу армії та постраждалим. Це показує, що мистецтво може бути не лише естетичним, а й соціально-відповідальним [3].

У той же час, традиційні форми мистецтва також трансформуються. У театрах ставлять п'єси про війну, музиканти пишуть нові пісні, а художники створюють полотна, де відображають біль, надію та віру в перемогу. Особлива увага приділяється публік-арту: мурали на стінах зруйнованих будівель, графіті на блокпостах. Усе це перетворює міський простір на виставкову галерею, що свідчить про незламність духу. Наприклад, в Одесі та інших містах Чорноморського регіону з'являються мурали, які поєднують морську символіку з військовими сюжетами, підкреслюючи локальну ідентичність і опір.

Мистецтво як засіб психологічної реабілітації

Мистецтво також відіграє важливу роль у **психологічній реабілітації** суспільства. Творчість стає терапією, яка допомагає впоратися з травмою, виразити емоції та знайти внутрішню опору. Арт-терапевтичні заняття для ветеранів, дітей та переселенців, на яких вони

малюють, ліплять або займаються музикою, допомагають відновити внутрішню рівновагу [4].

У регіонах, що постраждали від окупації та обстрілів, таких як Крим, Херсонська та Запорізька області, мистецтво стане ключовим елементом **повоєнного відновлення**. Воно допоможе людям, які пережили жахи окупації, знову відчутти зв'язок з українською культурою, відновити ідентичність і подолати травму. Створення меморіалів, музеїв війни, організація виставок – все це сприятиме збереженню пам'яті та осмисленню подій.

Виклики та майбутнє мистецтва

Перед українським мистецтвом стоять серйозні **виклики**. Перш за все, це питання збереження культурної спадщини. Окупація та руйнування музеїв, бібліотек, пам'яток архітектури вимагають негайного вирішення. Іншим викликом є адаптація до нових реалій, пошук фінансування та міжнародної підтримки. Важливо, щоб українське мистецтво не сприймалось лише через призму війни, а продовжувало розвиватися як частина світового культурного процесу [5].

У контексті Криму та Чорноморського регіону, мистецтво має стати мостом для **реінтеграції** після деокупації. Культурні проекти, спрямовані на відновлення зв'язків з українським материком, спільні виставки кримськотатарських, українських та інших митців, які були змушені покинути півострів, стануть важливим кроком до порозуміння та відновлення культурної цілісності. Мистецтво допоможе відновити історичну пам'ять, зруйновану російською пропагандою, і збудувати нове майбутнє, засноване на спільних цінностях.

Таким чином, війна в Україні не знищила мистецтво, а навпаки – зробила його сильнішим, глибшим і більш актуальним. Воно стало свідком, інструментом опору, засобом терапії та основою для майбутнього відродження. Мистецтво в Криму та Чорноморському регіоні є яскравим прикладом цих трансформацій, де творчість протистоїть агресії, використовуючи документальність, диджиталізацію та приховані символи. У післявоєнний період мистецтво відіграватиме ключову роль у реконструкції та розвитку, сприяючи культурній інтеграції та загоєнню суспільних ран. Воно допоможе відновити справедливість, зберегти пам'ять і збудувати майбутнє, в якому культура і свобода будуть невід'ємними.

В умовах повномасштабної війни в Україні, мистецтво є не просто засобом самовираження, а й ключовим інструментом для фіксації історичних подій, збереження національної ідентичності та психологічної реабілітації суспільства. На прикладі трансформацій мистецтва в Криму та Чорноморському регіоні, можна простежити, як мистецтво протистоїть агресії, використовуючи гібридні форми, документальність та диджиталізацію, і як воно створює платформу для майбутнього повоєнного розвитку, інтеграції та культурного діалогу [6].

Список використаних джерел:

1. Мистецькі практики під час війни: український вимір. URL: <https://zbirnyky.rshu.edu.ua/index.php/ucpmk/article/view/547> (дата звернення 02.10.2025 р).
2. Як мистецтво допомагає під час війни. Історії трьох митців. URL: <https://life.pravda.com.ua/projects/nezlamni-bo-yedyni/2023/11/06/257464> (дата звернення 02.10.2025р).
3. Покинута військова техніка, тепловізор та шматки обстріляного асфальту: як мистецтво реагує на війну. URL: <https://suspilne.media/culture/690084-pokinuta-vijskova-tehnika-teplovizor-ta-smatki-obstriljanogo-asfaltu-ak-mistectvo-reague-na-vijnu> (дата звернення 03.10.2025 р).
4. Мистецтво під час війни: чому ветерани потребують голосу. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/mistectvo-pid-chas-viyni-chomu-veterani-potrebuyut-golosu-310532> (дата звернення 03.10.2025р)
5. Кримські митці заснували проєкт "Zincir / Ланцюг – ланки пам'яті": про що він і коли запускається. URL: <https://suspilne.media/culture/540833-krimski-mitci-zasnuvali-proekt-zincirlancug-lanki-pamati-pro-so-vin-i-koli-zapuskajetsa> (дата звернення 03.10.2025 р).
6. Крим та Чорноморський регіон: реконструктивний розвиток у воєнний та повоєнний період. URL: <http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/book/279> (дата звернення 03.10.2025 р).